

The background of the entire page is a painting of a serene landscape. In the foreground, a river flows from the bottom left towards the right. On the left bank, a person wearing a hat and a dark coat stands on a grassy patch, looking out over the water. A large, leafy tree is partially visible on the far left. In the distance, across the river, there is a small house with a thatched roof, surrounded by trees and rolling hills under a soft, hazy sky. The overall style is impressionistic, with visible brushstrokes and a warm, golden light.

ONDINE

BRAHMS-GLANERT

Four Serious Songs

BRAHMS-BERIO

Clarinet Sonata No. 1

GLANERT

Weites Land

Michael Nagy, *baritone*

Kari Kriikku, *clarinet*

Helsinki Philharmonic Orchestra

Olari Elts

JOHANNES BRAHMS (1833–1897)

DETLEV GLANERT (b. 1960)

LUCIANO BERIO (1925–2003)

BRAHMS-GLANERT:

Vier Präludien und Ernste Gesänge (*Four Preludes and Serious Songs*)

(1896, arr. 2004/05)

Based on Four Serious Songs, Op. 121 and arranged for baritone
and orchestra by **Detlev Glanert**

1	Präludium zu Nr. 1	2:04
2	I <i>Denn es gehet dem Menschen</i>	4:15
3	Präludium zu Nr. 2	1:49
4	II <i>Ich wandte mich</i>	3:32
5	Präludium zu Nr. 3	1:35
6	III <i>O Tod, wie bitter bist du</i>	3:08
7	Präludium zu Nr. 4	2:03
8	IV <i>Wenn ich mit Menschen- und mit Engelszungen redete</i>	4:02
9	Postludium	1:55

[24:28]

MICHAEL NAGY, baritone

GLANERT:

- 10 **Weites Land (*Distant Land*)** (2013)
Musik mit Brahms für Orchester (*Music with Brahms for Orchestra*) 11:25

BRAHMS-BERIO:

Op. 120 No. 1 (1894, arr. 1986)

Clarinet Sonata No. 1 arranged for clarinet and orchestra by

Luciano Berio

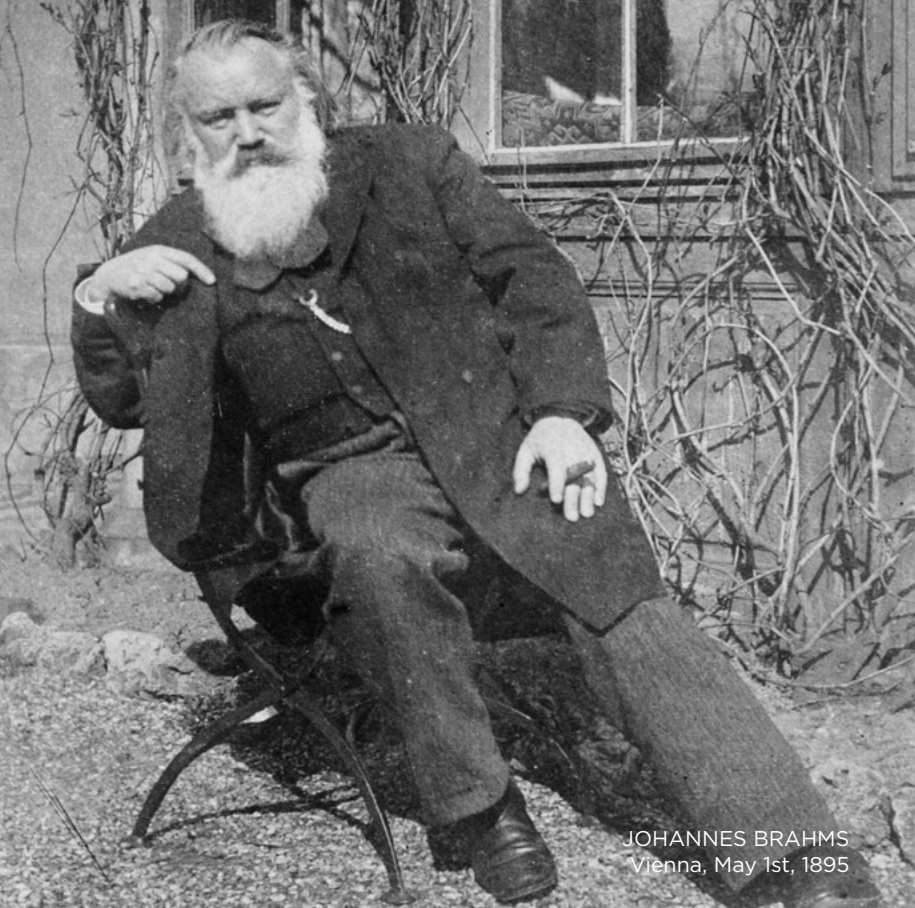
11	I Allegro appassionato	8:04
12	II Andante un poco adagio	5:47
13	III Allegretto grazioso	3:45
14	IV Vivace	5:09

[22:45]

KARI KRIIKKU, clarinet

HELSINKI PHILHARMONIC ORCHESTRA

OLARI ELTS, conductor

JOHANNES BRAHMS
Vienna, May 1st, 1895

Composers have delighted in reworking the music of their peers, whether contemporary or from the past. Bach recast Vivaldi and many another almost as much as his own works; Busoni recomposed for piano many of Bach's organ works, while Stokowski's and Respighi's orchestrations of the magisterial *Passacaglia and Fugue* enjoy great currency. **Johannes Brahms** (1833-1897) set his hand arrangements over the years—Bach's First Harpsichord Concerto, BWV1052 (itself believed to be a transcription by the composer of a now lost violin concerto), Schumann's Piano Quartet, *ländler* and a Mass setting by Schubert, orchestral overtures by Joachim, piano concertos by Mozart and Beethoven—and in turn had his music adapted, for example, the First Piano Quartet in G minor by Schoenberg—made because Schoenberg was tired of famous pianists drowning out the string players!—or Rubbra's of the Variations and Fugue on a theme of Handel.

Detlev Glanert (b. 1960) was, like Brahms, born in Hamburg. A pupil of Diether de la Motte and Hans Werner Henze, his reputation rests on his, to date, fourteen operas—ranging from the tiny one-act sketch *Ich bin Rita* of 2003 to the full-evening *Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung* ('Jest, Satire, Irony and Deeper Meaning' (1999-2000), *Caligula* (2004-6) and *Solaris* of 2010-2)—and over two dozen orchestral works and concertos, including three symphonies (1984; 1989-90—setting texts by Wondratschek—and 1996), *Theatrum bestiarum* (in memoriam Shostakovich; 2005), *Frenesia* (2013—a fruit of his ten-year residency with the Royal Concertgebouw Orchestra, Amsterdam) and *Three American Preludes* (2014). Re-engaging with the music of the past has been a recurrent theme in his output, whether through straightforward orchestrations,

as with the four late *Serious Songs* of Brahms, included here, and Schubert's *Einsamkeit* or more elaborate reworkings such as the orchestral 'concert mass' after Heinrich Isaac *Argentum et Aurum* (2004-5, which exists in two versions of very different lengths) or his 'heliogravure' for orchestra *Brahms-Fantasie* (2011-2), in which allusions to the nineteenth-century composer's works, rather than actual quotations, are deployed in a tightly organised 12-minute tribute.

Glanert has long felt a deep connection with Brahms' music through "a specific North German tradition, in which I believe myself to be connected with Brahms, to do with a melancholy in his pieces, with a certain severity." Melancholy and severity dominate the *Four Serious Songs* (1896), Brahms' final set, which were prompted in part by the news of the debilitating stroke suffered by his lifelong object of desire, Clara Schumann, earlier that year. Written in foreboding of her death and his own (he was by now suffering from the cancer that would kill him in 1897), he completed the songs a fortnight before she died. With characteristic irony he dismissed them as 'harvest songs' but they make a sombre final harvest for his life and the time through which he lived. Written for bass and piano, in which format they were premiered in November 1896, Brahms made an alternative version of low female voice and piano (famously recorded by Kathleen Ferrier in 1947).

The texts of the songs are taken from the Bible, the first two coming from the Book of Ecclesiastes: chapter 3 verses 19-22 for *Denn es gehet dem Menschen* ('It is as for a man') [2] its dark D minor encapsulating this cold musing on death and Man's place in it. Glanert's First Prelude [1] immediately sets an ominous mood of unease and trepidation, dovetailing beautifully into the opening song, and the Second [3] has a similar role with respect to *Ich wandte mich* ('I turned and looked') [4]. This sets in G minor the first three verses of Ecclesiastes chapter 4, the subject here being the inequity of life and the injustices meted out by the mighty on the weak. Glanert's Third Prelude

[5] is more turbulent, its sumptuous opening chord giving way immediately to edgier sonorities and a distorted Viennese waltz heard as a fleeting *totentanz* (another North German tradition) before the start of *O Tod, wie bitter bist du* ('O Death, how bitter you are') [6]. This E minor setting of the first two verses of Ecclesiasticus chapter 41 contrasts the impact of death on the rich and the needy and has become the best-known of the set and the most challenging to perform. After the darkness of the first three songs, consolation comes in the final *Wenn ich mit Menschen - und mit Engelszungen redete* ('If I speak with the tongues of men and angels') [8], setting two passages from St Paul's First Epistle to the Corinthians. Mirroring the transition from the Old to the New Testament, the key moves to the major—E flat major—as the subject sets aside darker thoughts to matters of faith and hope in the next life. The lifting of mood is echoed in the striving Fourth Prelude [7] and amplified further in the serenity achieved in the concluding Postlude [9], which quotes all the themes from the set. Glanert's *Four Preludes and Serious Songs* (the orchestrated Songs may be performed separately) were created in 2004 and scored for a typically Brahmsian orchestra of double woodwind, with a third flute (doubling piccolo), a contrabassoon, four horns, two trumpets, three trombones, timpani, harp and strings. They were premiered complete in the Marienkirche in Prenzlau on June 25th 2005 by the baritone Dietrich Henschel and the Deutsche Symphonie-Orchester Berlin conducted by Kent Nagano.

Glanert's *Weites Land* ('Distant Country') [10] was written in 2013 and revised the next year. It is not a transcription but a fully independent, original work written, as it were, with Brahms' Fourth Symphony firmly in view. Indeed, that was a requirement of the commission from the Oldenburg State Orchestra. The best clue to its nature (as often with Glanert) is the subtitle - "Music with Brahms for orchestra", the thematic and harmonic material "seized" from the first eight notes of the symphony and developed through a single movement running to nearly twelve minutes. *Weites Land* opens quietly and edgily, on

B rather than in it, using soloists from the front desks of the strings as well as the winds. The textures thicken as the pace quickens through a dance-like episode, a short, Brahmsian melody built of seconds and fourths in the violins, a yearning, upward striving theme in the strings of much greater length, culminating in a spectral *Allegro* which rapidly gains in power and menace. A swinging theme in the trombones is accompanied by swaying, Sibelian figurations in the strings (though the soundworld is always Glanert's own) finally stopped by a shrill climax in the upper woodwinds, in turn dispelled by the return of the Brahmsian melody, developed further in its lushest form yet until finally blown apart at the final climax. The fractured elements never recohere and the work expires in a spectral, ticking coda. Almost identically scored to the *Preludes and Serious Songs*, but with a third trumpet and no harp, *Weites Land* was premiered by the Oldenburg State Orchestra conducted by Roger Epple in Oldenburg, Germany, on September 2nd, 2014.

Luciano Berio (1925-2003) was commissioned by the Los Angeles Philharmonic Orchestra in 1986 to provide an orchestral version of the first of the two late sonatas with piano accompaniment Brahms composed in 1894, two years prior to the *Serious Songs*, for the clarinetist Richard Mühlfeld. At Joachim's suggestion, Brahms had arranged the solo part for viola and Berio also followed this line in what is a 25-minute concerto, although retaining the designation 'Sonata'. Berio's treatment of Brahms' music was highly respectful and straightforward, with none of the intervention that was such a vivid characteristic of the 1975 *Quattro versioni originali*

where all four versions of Boccherini's *Ritratta notturna di Madrid*, were orchestrated and piled on top of each other in a riotous layer-cake of a piece,

or *Rendering* (1989-90), his haunting reworking of the sketches of Schubert's Tenth Symphony (1828). Rather, Brahms' solo part is almost identical with the original sonata and Berio's orchestration—double woodwind plus contrabassoon, three horns, two trumpets, trombone, timpani and strings—is confined to expanding the piano part, the musical flow following the same course with the exception of an expanded introduction ahead of the clarinet's first solo entry [11].

The sonata is in the standard four movements with a slow *Andante un poco adagio* in A flat [12] preceding a genial Allegretto [13]—more intermezzo than scherzo—in the same key. The compact design of these movements, belied by the long-breathed melody of the *Andante*, is matched by the first and last spans. The opening *Allegro appassionato* [11] was once described memorably by William Mann as filled with “fire and serenity” and its eight minutes pack in a wealth of ideas and their at times dark or passionate transformations before the stormily achieved quiet close in F major. By the onset of the concluding *Vivace* [14], the shadows and doubts of earlier movements are dispelled in a rollicking, celebratory F major Rondo. Berio's orchestral version was premiered by Michele Zukovsky in Los Angeles on November 6th, 1986.

Guy Rickards

Michael Nagy, a baritone with Hungarian roots, was initially an ensemble member of the Komische Oper Berlin before moving on to Frankfurt Opera, where he was able to develop his repertoire in leading roles such as Papageno (The Magic Flute), Guglielmo (Cosi fan tutte), The Count (The Marriage of Figaro), Hans Scholl (Die weiße Rose), Wolfram (Tannhäuser), Valentin (Faust), Prince Yeletsky (Pique Dame), Marcello (La Bohème), Albert (Werther), Frank/Fritz (Die tote Stadt), Jason (Medea), Dr. Falke (Die Fledermaus) and the title role in Owen Wingrave. Between 2011 and 2013 he sang the role of Wolfram at the Bayreuth Festival. He appeared as a guest at the Oslo Opera House, Deutsche Oper Berlin, the Bavarian State Opera in Munich, at Zurich Opera House and the Theater an der Wien, among others. In 2013 he performed the role of Papageno (The Magic Flute) with the Berlin Philharmonic Orchestra under the baton of Sir Simon Rattle at the Whitsun Festival in Baden-Baden.

In autumn 2014 Michael Nagy made his debut as Eugene Onegin at the Grand Théâtre de Genève, and he subsequently reprised this role at the Bavarian State Opera. In Munich he had outstanding success as Stolzius in Andreas Kriegenburg's new staging of Zimmermann's Die Soldaten under Kirill Petrenko, hailed as the 'Opera Production of the Year 2014'. The following season saw him in three further role debuts: Hans Heiling in Heinrich Marschner's eponymous opera at the Theater an der Wien, Kurwenal (Tristan und Isolde) at the Baden-Baden Easter Festival in Mariusz Treliński's new production, again under Sir Simon Rattle, and the title role in Luigi Dallapiccola's Il Prigioniero under Thomas Hengelbrock. Guest engagements in the future include Count Almaviva in Le Nozze di Figaro at Zurich Opera House and Marcello (La Bohème), Guglielmo (Cosi fan tutte) and Papageno (The Magic Flute) at the Bavarian State Opera. Moreover, he will perform the title role in the world premiere of Andreas Lorenzo Scartazzini's new work Edward II at the Deutsche Oper Berlin.

www.michaelnagy.net

Hailed by the New York Times as “A physically flamboyant player of Olympian virtuosity...”, **Kari Kriikku** has been a living inspiration behind a great number of remarkable Finnish compositions for the clarinet. He has championed concertos and chamber works written for him by Kimmo Hakola, Jouni Kaipainen, Magnus Lindberg, Uljas Pulkkis, Kaija Saariaho, and Jukka Tiensuu. Above all, Kari Kriikku has premiered the entire output for clarinet by Magnus Lindberg. His recording of the Clarinet Concerto earned him both a Gramophone Award and a BBC Music Magazine Award in 2006. Furthermore he has championed the clarinet works of Jukka Tiensuu. Both concerto works Puro and Missa he has performed more than fifty times.

Kari Kriikku has appeared with City of Birmingham Symphony Orchestra, the BBC Symphony, New York Philharmonic, Oslo Philharmonic, Orchestre Philharmonique de Radio France, Vienna Radio Symphony, Swedish Radio Orchestra, La Scala Orchestra of Milan, the German orchestras of WDR Köln and Leipzig Gewandhaus, Rotterdam Philharmonic, Netherlands Radio Philharmonic, Singapore Symphony, Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra, London Sinfonietta, Ensemble Intercontemporain and Amsterdam Sinfonietta. Kriikku has worked with such conductors as Vladimir Ashkenazy, Semyon Bychkov, Alan Gilbert, Vladimir Jurowski, Susanna Mälkki, Andris Nelsons, Sakari Oramo, Esa-Pekka Salonen, Jukka-Pekka Saraste, John Storgårds, and Osmo Vänskä. He has performed chamber music with Quattour Diotima, Arditti Quartet, New Helsinki Quartet, Avanti! Quartet, Borodin Quartet, and Jean Sibelius Quartet, and collaborated with such musicians as Natalia Gutman, Aleksei Lyubimov, and Yuri Bashmet.

His musical inventiveness and fresh attitude towards traditional performance have established for Kari Kriikku a fascinating and versatile career. Since the early 1980's, his membership in the Toimii Ensemble and (as artistic director since 1998) in the Avanti! Chamber Orchestra naturally led him to contemporary music and also to performances that break the bounds of conventional concerts. Kari Kriikku has also performed repertoire of the Classical era and has recorded concertos by Mozart, Weber, Bernhard Henrik

MICHAEL NAGY

KARI KRIIKKU

Crusell, and Johann Melchior Molter to great international acclaim. In 2009, Kari Kriikku was recipient of the prestigious Nordic Music Council Prize.

www.karikriikku.com

The oldest professional symphony orchestra in the Nordic countries was founded as the Helsinki Orchestral Society by the young Robert Kajanus, its first Chief Conductor, in 1882. Well known today for its tradition of performing Sibelius, the **Helsinki Philharmonic Orchestra** gave the first performances of many of Sibelius's major works, often with the composer himself conducting. The orchestra undertook its first foreign tour to the Universal Exposition in Paris in 1900 and since then has visited most European countries, in addition to visiting the USA, South America, Japan, and China. Since 2008, John Storgårds has been the orchestra's Chief Conductor, succeeding Leif Segerstam who received the title of Emeritus Chief Conductor. The list of previous chief conductors also includes Paavo Berglund and Okko Kamu. A new era started in August 2011, when the orchestra moved its permanent residency from the Finlandia Hall to the new Helsinki Music Centre. The Helsinki Philharmonic Orchestra and Ondine have maintained a long-standing partnership involving for example an edition of the complete Sibelius symphonies under the direction of Leif Segerstam. The *Luonnotar* recording was awarded the MIDEM Classical Award 2007 in Cannes and the BBC Music Magazine's Disc of the Year Award in London in April 2007. The *Kullervo* Symphony recording won the Diapason d'Or 2008 Award in Paris in November 2008. The recordings of works by Einojuhani Rautavaara have been international successes, too. *Angel of Light* won the Cannes Classical Award and a Grammy nomination in 1997, *Angels and Visitations* the Cannes Classical Award the following year. Their Rautavaara CD *Towards the Horizon and Incantations* with John Storgårds, Truls Mørk (cello) and Colin Currie (percussion) won the Gramophone Award 2012 and a Grammy nomination.

www.helsinkiphilharmonicorchestra.fi

The oldest professional symphony orchestra in the Nordic countries was founded as the Helsinki Orchestral Society by the young Robert Kajanus, its first Chief Conductor, in 1882. Well known today for its tradition of performing Sibelius, the **Helsinki Philharmonic Orchestra** gave the first performances of many of Sibelius's major works, often with the composer himself conducting. The orchestra undertook its first foreign tour to the Universal Exposition in Paris in 1900 and since then has visited most European countries, in addition to visiting the USA, South America, Japan, and China. Since 2008, John Storgårds has been the orchestra's Chief Conductor, succeeding Leif Segerstam who received the title of Emeritus Chief Conductor. The list of previous chief conductors also includes Paavo Berglund and Okko Kamu. A new era started in August 2011, when the orchestra moved its permanent residency from the Finlandia Hall to the new Helsinki Music Centre. The Helsinki Philharmonic Orchestra and Ondine have maintained a long-standing partnership involving for example an edition of the complete Sibelius symphonies under the direction of Leif Segerstam. The *Luonnotar* recording was awarded the MIDEM Classical Award 2007 in Cannes and the BBC Music Magazine's Disc of the Year Award in London in April 2007. The *Kullervo* Symphony recording won the Diapason d'Or 2008 Award in Paris in November 2008. The recordings of works by Einojuhani Rautavaara have been international successes, too. *Angel of Light* won the Cannes Classical Award and a Grammy nomination in 1997, *Angels and Visitations* the Cannes Classical Award the following year. Their Rautavaara CD *Towards the Horizon and Incantations* with John Storgårds, Truls Mørk (cello) and Colin Currie (percussion) won the Gramophone Award 2012 and a Grammy nomination.

www.helsinkiphilharmonicorchestra.fi

Olari Elts' passion for distinctive programming rich with invention has earned him much praise on the international music scene. His ability to craft programming combining both core and contemporary repertoire is exemplified in this collection of Brahms arrangements

Olari Elts' international career sees him throughout all continents, performing with such orchestras as the City of Birmingham Symphony, Scottish Chamber Orchestra, BBC National Orchestra of Wales, Norwegian Radio, Helsinki Philharmonic Orchestra, Finnish Radio Symphony Orchestra, Netherlands Radio, Orquesta Sinfónica do Porto Casa da Música, Leipzig Gewandhaus, NDR Sinfonieorchester Hamburg, SWR Radio- Sinfonieorchester Stuttgart, Munich Chamber Orchestra, Orchestre National de France, Orchestre National du Capitole de Toulouse, the Seattle and Cincinnati Symphonies. In Japan, he works with the Yomiuri Nippon Symphony Orchestra. In Australia and New Zealand, he conducts the symphony orchestras in Melbourne, Perth, Hobart and Adelaide as well as the New Zealand Symphony Orchestra. Soloists with whom he collaborates include Stephen Hough, Alexander Melnikov, Jean-Yves Thibaudet, Simon Trpcski, Christian Tetzlaff, Baiba Skride, Isabelle Faust, Lawrence Power, Maxim Rysanov, Gautier Capuçon, Kari Kriikku, Sally Matthews, Lilli Paasikivi, Michael Nagy and Stephan Loges.

Winner of the International Sibelius Conductors' Competition in Helsinki in 2000, Olari Elts was Chief Conductor of the Latvian National Symphony, and Principal Guest Conductor of the Scottish Chamber Orchestra as well as the Orchestre de Bretagne and most recently the Helsinki Philharmonic Orchestra and the Estonian National Symphony Orchestra. Born in Tallinn in 1971, Olari Elts is founder of his contemporary music ensemble, NYD Ensemble.

Through a broad range of repertoire he combines a strong commitment to vocal and choral as well as contemporary music, with close associations to his fellow Estonians, Arvo Pärt and Erkki-Sven Tüür.

www.olarielts.com

Säveltäjät ovat aina mielellään sovittaneet ja soveltaneet toisten säveltäjien teoksia, sekä aikalaistensa että aiempien. Bachilta syntyi sovituksia Vivaldin ja muiden säveltäjien teoksista melkein yhtä paljon kuin omia sävellyksiä; Busoni sovitti useita Bachin urkuteoksia pianolle; ja Stokowskin ja Respighin orkesterisovitukset Bachin suuresta Passacagliasta ovat saavuttaneet suurta huomiota. **Johannes Brahms** (1833–1897) kirjoitti niin ikään omia versioitaan Bachin 1. cembalokonsertosta BWV 1052 (jonka arvellaan jo itsessään olevan säveltäjänsä sovitus kadonneesta viulukonsertosta), Schumannin pianokvartetosta, Schubertin eräästä messusta, Joachiminkin alkusoitoista sekä Mozartin ja Beethovenin pianokonsertoista. Brahmsin teoksia ovat vuorostaan sovittaneet mm. Schönberg, joka kirjoitti versionsa Brahmsin g-molli-pianokvartetosta kyllästyttyään siihen, että kuuluisat pianistit peittivät soitollaan jousisoittajat, ja Rubbra, joka sovitti Brahmsin teoksen *Muunnelmia ja fuuga Händelin teemasta*.

Detlev Glanert (s. 1960) on kotoisin Hampurista kuten Brahmskin. Hän opiskeli Diether de la Motten ja Hans Werner Henzen johdolla, ja hänen tuotantonsa ytimen muodostavat 14 oopperaa, yksinäytöksisestä luonnoksesta *Ich bin Rita* (2003) kokoillan teoksiin *Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung* (Pila, satiiri, ironia ja syvempi merkitys, 1999–2000), *Caligula* (2004–06) ja *Solaris* (2010–12). Hän on lisäksi säveltänyt parikymmentä orkesteriteosta ja konserttoa, mm. kolme sinfoniaa (1984; 1989–1990, mukana lauluosuus Wondratschekin teksteihin; ja 1996), *Theatrum bestiarum* in memoriam Shostakovitsh (2005), *Frenesia* (2013, Concertgebouw-orkesterin kymmenvuotisen nimikkosäveltäjäyden tuotoksia) ja *Three American Preludes* (2014). Menneiden aikojen musiikin uusioversiot ovat myös keskeinen osa hänen tuotantaan, orkestroinneista (tässä kuultava Brahmsin myöhäinen *Vier ernste Gesänge* ja Schubertin *Einsamkeit*) kunnianhimoisempiin sovituksiin kuten Heinrich Isaacin musiikkiin perustuva orkesterille sävelletty ”konserttimessu” *Argentum et Aurum* (2004–05, kaksi hyvin eripituista versiota) tai hänen

”heliogravuuriksi” kutsumansa orkesteriteos *Brahms-Fantasie* (2011-12), joka on tiivis 12-minuuttinen kunnianosoitus Brahmsin musiikille tyyliiviittausten pikemminkin kuin sitaattien kautta.

Glanert on pitkään kokenut, että hänellä on erityinen yhteys Brahmsin musiikkiin; tämä pohjautuu ”erityiseen pohjoissaksalaiseen perinteeseen, jonka kautta koen yhteyden Brahmsiin, tietynlaiseen raskasmielisyyteen tai ankaruuteen hänen musiikissaan”. Raskasmielisyys ja ankaruus ovatkin pääosassa Brahmsin viimeisessä teoksessa *Vier ernste Gesänge* (Neljä vakavaa laulua, 1896), joiden pontimena oli osaltaan tieto siitä, että hänen elämänsä suuri mutta saavuttamaton rakkaus Clara Schumann oli kärsinyt vammauttavan aivohalvauksen aiemmin samana vuonna. Teoksen säveltämistä varjosti aavistus sekä Claran kuolemasta että hänen omasta kuolemastaan (Brahms sairasti jo tässä vaiheessa syöpää, johon hän lopulta kuoli vuonna 1897), ja teos valmistui itse asiassa vain kaksi viikkoa ennen kuin Clara menehtyi. Luontaisella ironiallaan hän kuvaili lauluja väheksyvästi ”sadonkorjuulauluiksi”, mutta kuvaus on osuva, sillä laulut ovat todella kuin sadonkorjuu hänen elämänsä viimeisessä ja raskaassa vaiheessa. Laulut on sävelletty bassoäänelle ja pianolle, ja tällaisena ne kantaesitettiin marraskuussa 1896; Brahms kirjoitti vaihtoehtoisen version matalalle naisäänelle ja pianolle, josta Kathleen Ferrier teki kuuluisan levytyksen vuonna 1947.

Laulujen tekstit ovat peräisin Raamatusta. Ensimmäiset kaksi ovat Saarnaajan kirjasta. Laulussa *Denn es gehet dem Menschen* (Sillä ihmislasten käy niin kuin eläintenkin; Saarnaaja 3:19-22) [2] tumma d-mollisävellaji värittää viluista pohdintaa kuolemasta ja ihmisen osasta. Glanertin ensimmäinen Preludi [1] luo välittömästi rauhattoman ja ahdistuneen tunnelman, joka johtaa saumattomasti ensimmäiseen lauluun; toinen Preludi [3] on samanlaisessa suhteessa toiseen lauluun, *Ich wandte mich* (Taas minä katselin kaikkea sortoa; Saarnaaja 4:1-3) [4], joka on g-mollissa ja käsittelee elämän epäoikeudenmukaisuutta ja miten mahtavat sortavat heikkoja. Glanertin

kolmas Preludi [5] on myrskyisämpi, ja sen rikas avaussointu väistyy heti terävämpien sointien tieltä, ja vääristynyt wieniläisvalssi soi kuolemantanssin tavoin (*Totentanz* on myös pohjoissaksalainen perinne) ennen kolmatta laulua, *O Tod, wie bitter bist du* (Oi kuolema, miten katkera sinä olet; Siirak 41:1-2) [6]. Tässä e-molli-laulussa pohditaan, miten eriluonteinen kuolema on rikkaille ja puutteenalaisille. Laulu on sarjan tunnetuin ja myös vaativin esittää. Kolmen ensimmäisen laulun synkkyuden jälkeen lohdutusta tarjoaa *Wenn ich mit Menschen- und mit Engeln reden* (Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielellä; 1. korinttilaiskirje 13:1-3 ja 13:12-13) [8]. Siirtymää Vanhasta Uuteen testamenttiin heijastaa sävellajin muutos Es-duuriin pohdinnan kääntyessä maallisen elämän raskaudesta tuonpuoleisen uskoon ja toivoon. Neljäs Preludi [7] valmistaa tunnelman muutoksen, ja saavutettua autuutta vahvistaa Postludi [9], jossa siteerataan kaikkia sarjan lauluja. Glanertin *Vier Präludien und Ernste Gesänge* (orkestroidut laulut voidaan myös esittää erikseen) syntyi vuonna 2004 ja on sävelletty tyypilliselle Brahms-orkesterille: kahdet puupuhaltimet, mukana kolmas huilu (myös piccolo) sekä kontrafagotti; neljä käyrätorvea, kaksi trumpettia, kolme pasuunaa; patarummut; harppu; ja jouset. Teoksen kantaesityksessä Prenzlaun Marienkirchessä 25. kesäkuuta 2005 baritonisolistina oli Dietrich Henschel, ja Deutsche Symphonie-Orchester Berliiniä johti Kent Nagano.

Glanert sävelsi teoksensa *Weites Land* (Kaukainen maa) [10] vuonna 2013 ja uuden version seuraavana vuonna. Teos ei ole transkriptio vaan alkuperäisteos, joka on sävelletty ikään kuin läheisellä näköetäisyydellä Brahmsin 4. sinfoniasta; tämä oli itse asiassa edellytyksenä Oldenburgin valtionorkesterilta tulleesta tilauksessa. Kuten usein Glanertin kohdalla, varmin vihje teoksen luonteesta löytyy sen alaotsikosta ("Musiikkia orkesterille Brahmsin kera"). Temaattinen ja harmoninen materiaali on napattu sinfonian ensimmäisistä kahdeksasta sävelestä, ja näistä kehitelty yksiosainen musiikkikudos kestää lähes 12 minuuttia. *Weites Land* alkaa hiljaa ja särmikkäästi, H-sävelen ympärillä,

jousten ensipulttien solistien ja puupuhaltimien voimin. Tekstuuri paksunee ja vauhti kiihtyy tanssimaisen jakson kautta; sekunneista ja kvarteista koostuva brahmsmainen melodia viuluilla ja laajempi koko jousisektion kaipaava ja ylöspäin pyrkivä teema johtavat aavemaiseen *Allegro*-taitteeseen, joka kasvaa nopeasti vahvaksi ja uhkaavaksi. Keinuvaa pasuunateemaa säästävät jousien kieppuvat sibeliaaniset kuviot (vaikka sointimaailma onkin koko ajan Glanertin oma), kunnes musiikki päättyy korkeiden puupuhaltimien kimakkaan huipennukseen. Brahmsmainen melodia palaa rikkaammassa muodossa, kunnes teoksen viimeinen huipennus hajottaa sen osiinsa. Osaset eivät enää yhdisty, ja teos sammuu hämyiseen tikittävään codaan. Soitinnus on lähes sama kuin teoksessa *Vier Präludien und Ernste Gesänge*, mutta kolmannen trumpetin kera ja ilman harppua. *Weites Land* -teoksen kantaesitti Oldenburgin valtionorkesteri Roger Epplen johdolla Oldenburgissa Saksassa 2. syyskuuta 2014.

Luciano Berio (1925–2003) sai vuonna 1986 Los Angelesin filharmoniselta orkesterilta tilauksen kirjoittaa orkesteriversio Brahmsin myöhäisestä sonaatista klarinetille ja pianolle. Tämä on toinen kahdesta klarinetisti Richard Mühlfeldille omistetusta sonaatista, jotka Brahms sävelsi vuonna 1894, kaksi vuotta ennen *Vier ernste Gesänge* -teosta. Joachimien ehdotuksesta Brahms sovitti soolo-osuuden myös alttoviululle, ja Berio noudatti tätä omassa versiossaan, joka on oleellisesti 25-minuuttinen konsertto, vaikka teoksen nimenä onkin edelleen Sonaatti. Berio käsitteli Brahmsin musiikkia erittäin kunnioittavasti ja suoraviivaisesti, eikä teoksessa ole lainkaan jälkeäkään sellaisesta tuuletuksesta kuin teoksessa *Quattro versioni originali* (1975), jossa neljä orkestroitua versiota Boccherinin kappaleesta *Ritratta notturna di Madrid* on pinottupäällekkäin musiikilliseksi täytekekäksi, tai sellaisesti tunnelmoinnista kuin teoksessa *Rendering* (1989–90), joka on Berion aavemainen tulkinta Schubertin 10. sinfonian (1828) jälkeenjääneistä luonnoksista. Soolo-osuus on tässä lähes identtinen alkuperäisen sonaatin kanssa, ja Berion orkestrointi

- kahdet puupuhaltimet kontrafagotin kera, kolme käyrätorvea, kaksi trumpettia, pasuuna, patarummut ja jouset – on yksinkertaisesti vain piano-osuuden laajennus. Musiikin virta seuraa alkuperäisteosta lukuun ottamatta klarinetin ensimmäistä sisääntuloa edeltävää laajennettua johdantoa [11].

Sonaatissa on tavanomaiset neljä osaa. Hidas osa *Andante un poco adagio* As-duurissa [12] edeltää miellyttävää nopeampaa osaa (*Allegretto*) [13], joka on enemmän intermezzo kuin scherzo, samassa sävellajissa. Nämä väliosat ovat tiiviitä, vaikka hitaan osan pitkäkaarinen melodia hämääkin tätä vaikutelmaa, ja ääriosat tasapainottavat niitä. Ensimmäinen osa, *Allegro appassionato* [11], on William Mannin mainion kuvauksen mukaan täynnä ”tulta ja seesteisyyttä”, ja sen 8 minuutin kestoon mahtuu runsaasti aiheita ja niiden välisiä tummia ja kiihkeitä siirtymiä ennen kuin osa päättyy myrskyjensä kautta hiljaiseen päätökseen F-duurissa. Viimeisen osan alettua (*Vivace*) [14] edellisten osien varjot ja epäilykset haihtuvat energiseen ja juhlaan rondoan F-duurissa. Berion orkestroiman teoksen kantaesitti Michele Zukovsky Los Angelesissa 6. marraskuuta 1986.

Guy Rickards

(Suomennos: Jaakko Mäntyjärvi)

Unkarilaistaustainen baritoni **Michael Nagy** oli kiinnitettynä Berliinin Komische Operiin ennen siirtymistään Frankfurtin oopperaan, jossa hän esiintyi johtavissa rooleissa kuten Papageno (Taikahuilu), Guglielmo (Cosi fan tutte), Kreivi (Figaron häät), Hans Scholl (Die weisse Rose), Wolfram (Tannhäuser), Valentin (Faust), Ruhtinas Jeletski (Patarouva), Marcello (La Bohème), Albert (Werther), Frank/Fritz (Kuollut kaupunki), Iason (Medea), tri Falke (Lepakko) sekä nimirooli oopperassa Owen Wingrave. Hän esiintyi Wolframin roolissa Bayreuthin oopperajuhlilla vuosina 2011–2013. Hän on lisäksi esiintynyt vierailijana mm. Oslon oopperatalossa, Berliinin Deutsche Operissa, Baijerin valtionoopperassa Münchenissä, Zürichin oopperatalossa ja Theater an der Wienissä. Vuonna 2013 hän esiintyi Papagenon roolissa Taikahuilussa Berliinin filharmonisen orkesterin kanssa Sir Simon Rattlen johdolla Baden-Badenin helluntaifestivaalilla.

Syksyllä 2014 Michael Nagy esiintyi ensi kertaa Jevgeni Oneginin nimiroolissa Geneven Grand Théatressa, ja hän teki saman roolin myös Baijerin valtionoopperassa. Münchenissä hän sai suurta kiitosta Stolziuksen roolista Andreas Kriegenburgin uudessa produktiossa Zimmermannin oopperasta Die Soldaten Kirill Petrenkon johdosta; produktio palkittiin "Vuoden oopperaproduktiona 2014". Seuraavalla kaudella hän esiintyi kolmessa uudessa roolissa: nimirooli Heinrich Marschnerin oopperassa Hans Heiling Theater an der Wienissä; Kurwenal (Tristan ja Isolde) Mariusz Trelińskin uudessa produktiossa Baden-Badenin pääsiäisfestivaalilla, jälleen Sir Simon Rattlen johdolla; sekä nimirooli Luigi Dallapiccolan oopperassa Vanki Thomas Hengelbrockin johdolla. Tulevia vierailuja ovat Kreivi (Figaron häät) Zürichin oopperassa sekä Marcello (La bohème), Guglielmo (Cosi fan tutte) ja Papageno (Taikahuilu) Baijerin valtionoopperassa. Hänet on lisäksi kiinnitetty nimirooliin Andreas Lorenzo Scartazzinin uudessa oopperassa Edward II Berliinin Deutsche Operissa.

“Kari Kriikku on instrumenttinsa poikkeuksellinen taituri, jonka ilmaisu leimaa joustavuus ja soittamisen ilo. Hän on muusikko sanan parhaassa merkityksessä”. Näin luonnehti Pohjoismaiden neuvosto Kari Kriikkua myöntäessään hänelle neuvoston musiikkipalkinnon v. 2009. Kriikku on toiminut inspiraation lähteenä lukuisiin merkittäviin suomalaisiin klarinettisävellyksiin. Konserttilavalla ja levyillä hän on valloittanut yleisönsä esityksillään Kimmo Hakolan, Jouni Kaipaisen, Magnus Lindbergin, Uljas Pulkkinen, Kaija Saariahon ja Jukka Tiensuun konsertoista ja kamarimusiikkiteoksista. Ennen kaikkea, Kari Kriikku on esiesittänyt Magnus Lindbergin koko klarinettituotannon. Hänen levytyksensä Lindbergin klarinettikonsertosta sai sekä Gramophone palkinnon että BBC Music Magazine palkinnon v. 2006. Lisäksi hän on saavuttanut menestystä Jukka Tiensuun klarinettiteosten tulkkina. Kriikku on esittänyt Tiensuun konserttoja Puro ja Missa yhteensä yli viisikymmentä kertaa.

Kari Kriikun ura on vienyt hänet mm. seuraavien orkestereiden eteen: Birminghamin sinfoniaorkesteri (CBSO), BBC:n sinfoniaorkesteri, New Yorkin ja Oslon filharmonikot, Ranskan radion filharmonikot, Wienin radion sinfoniaorkesteri, Ruotsin radion sinfoniaorkesteri, Milanon La Scala -orkesteri, saksalaiset orkesterit WDR Köln ja Leipzig Gewandhaus, Rotterdamin filharmonikot, Alankomaiden radion filharmonikot, Singapore Symphony, Tokyo Metropolitan -sinfoniaorkesteri, London Sinfonietta ja Ensemble Intercontemporain sekä Amsterdam Sinfonietta. Kriikku on työskennellyt seuraavien kapellimestareiden kanssa: Vladimir Ashkenazy, Semyon Bychkov, Alan Gilbert, Vladimir Jurowski, Susanna Mälkki, Andris Nelsons, Sakari Oramo, Esa-Pekka Salonen, Jukka-Pekka Saraste, John Storgårds ja Osmo Vänskä. Hän on esittänyt kamarimusiikkia Quatuor Diotima -kvartetin, Arditti -kvartetin, Uusi Helsinki -kvartetin, Avanti! -kvartetin, Borodin -kvartetin ja Jean Sibelius -kvartetin kanssa sekä ansioituneiden muusikoiden kuten Natalia Gutmanin, Aleksei Lybimovin ja Juri Bashmetin kanssa.

Kriikun musiikillinen luovuus ja ennakkoluuloton asenne perinteisiin esityskäytäntöihin ovat luoneet perustan hänen hämmästyttävän

monipuoliselle uralle. 1980-luvun alkupuolella alkanut jäsenyys Toimii-yhtyeessä ja Avanti! -kamariorkesterissa (jonka taiteellisenä johtajana hän on toiminut vuodesta 1998) ovat osaltaan johdattaneet häntä nykymusiikin keskiöön, jopa esityksiin, jotka rikkovat perinteisen konserttimuodon rajoja. Kari Kriikku on myös esittänyt klassismin ajan musiikkia ja saavuttanut kansainvälistä menestystä levytyksillään Mozartin, Weberin, Crusellin ja Johann Melchior Molterin konsertoista.

www.karikriikku.com

Helsingin kaupunginorkesteri (HKO) on Pohjoismaiden pitkäikäisin ammattimainen sinfoniaorkesteri. Sen alkuituna oli Robert Kajanuksen vuonna 1882 perustama Helsingin orkesteriyhdistys. Tuolloin 25-vuotias Kajanus oli orkesterin ylikapellimestarina viisi vuosikymmentä ja kehitti sen täysimittaiseksi sinfoniaorkesteriksi. Orkesteri tunnetaan vahvasta Sibelius-traditiosta; säveltäjä itse johti useiden teostensa kantaesitykset. Vuoden 1900 Pariisin maailmannäyttelyyn suuntautuneesta debyyttikiertueesta alkaen orkesteri on vierailut säännöllisesti ulkomailla esiintyen useimmissa Euroopan maissa sekä Yhdysvalloissa, Etelä-Amerikassa, Japanissa ja Kiinassa. Viulistikapellimestari John Storgårds aloitti HKO:n 12. ylikapellimestarina syksyllä 2008. Orkesteri soittaa vuosittain 70-80 konserttia runsaalle 100 000 kuulijalle, syksystä 2011 alkaen Helsingin uudessa Musiikkitalossa. Pitkäaikaisen yhteistyön tuloksia levy-yhtiö Ondinen kanssa ovat mm. Sibeliuksen sinfonioiden kokonaislevytys Leif Segerstamin johdolla sekä Storgårdsin johtamat Klami- ja Tiensuu -levytykset. Sibeliuksen *Kullervo*-levytykselle myönnettiin Pariisissa kansainvälisesti arvostettu Diapason d'Or -levypalkinto syksyllä 2008 ja tammikuussa 2007 *Luonnotar*-levy voitti Cannesissa MIDEM Classical Award -palkinnon ja samana keväänä BBC Music Magazine -lehden arvostetun Vuoden levy -palkinnon. Einojuhani Rautavaaran *Angel of Light* -sinfoniale

myönnettiin vuonna 1997 Cannes Classical Award -palkinto ja Grammy-ehdokkuus. Seuraavana vuonna Cannes Classical -palkinnon sai *Angels and Visitations* -levy. Syksyllä 2012 *Towards the Horizon*, Rautavaaran sello- ja lyömäsoitinkonserttojen ensilevytys (solisteina Truls Mørk ja Colin Currie), voitti arvostetun Gramophone-palkinnon ja oli myös Grammy-ehdokas.

www.helsinginkaupunginorkesteri.fi

Olari Elts tunnetaan kansainvälisesti kyvystään yhdistellä kantaohjelmistoa ja nykymusiikkia mielenkiintoisiksi kokonaisuuksiksi. Olari Eltsin kansainvälinen ura on vienyt häntä eri puolille maailmaa; hänen johtamiaan orkestereita ovat olleet City of Birmingham Symphony, Scottish Chamber Orchestra, BBC National Orchestra of Wales, Norjan radion orkesteri, Helsingin kaupunginorkesteri, Radion sinfoniaorkesteri, Hollannin radion orkesteri, Orquesta Sinfónica do Porto Casa da Música, Leipzigin Gewandhaus-orkesteri, NDR-sinfoniaorkesteri Hampurissa, SWR:n sinfoniaorkesteri Stuttgartissa, Münchenin kamariorkesteri, Orchestre National de France, Orchestre National du Capitole de Toulouse sekä Seattlen ja Cincinnatin sinfoniaorkesterit. Japanissa hänen yhteistyökumppaninaan on Yomiuri Nippon –sinfoniaorkesteri. Hän johtaa Melbournen, Perthin, Hobartin ja Adelaiden sinfoniaorkestereita Australiassa ja Uuden Seelannin sinfoniaorkesteria. Solisteista hänen yhteistyökumppaneitaan ovat olleet Stephen Hough, Alexander Melnikov, Jean-Yves Thibaudet, Simon Trpceski, Christian Tetzlaff, Baiba Skride, Isabelle Faust, Lawrence Power, Maxim Rysanov, Gautier Capucon, Kari Kriikku, Sally Matthews, Lilli Paasikivi, Michael Nagy ja Stephan Loges.

Olari Elts voitti kansainvälisen Sibelius-kapellimestarikilpailun Helsingissä vuonna 2000 ja on ollut Latvian kansallisen sinfoniaorkesterin ylikapellimestari sekä Scottish Chamber Orchestran ja Orchestre de Bretagnen päävierailija ja sittemmin Helsingin kaupunginorkesterin ja Viron kansallisen sinfoniaorkesterin päävierailija. Hän on johtamansa nykymusiikkikyhtyeen, NYJD Ensemblen, perustaja.

Hänen ohjelmistonsa on laaja, ja hänen erikoistumisalueitaan ovat laulu- ja kuoromusiikki sekä nykymusiikki, erityisesti virolaisten nykysäveltäjien Arvo Pärtin ja Erkki-Sven Tüürin teokset.

www.olarielts.com

LYRICS

2 | *Denn es gehet dem Menschen*

Denn es gehet dem Menschen wie
dem Vieh;
wie dies stirbt,
so stirbt er auch;
und haben alle einerlei Odem;
und der Mensch hat nichts mehr
denn das Vieh:
denn es ist alles eitel.

Es fährt alles an einem Ort;
es ist alles von Staub gemacht,
und wird wieder zu Staub.
Wer weiß, ob der Geist des
Menschen aufwärts fahre,
und der Odem des Viehes
unterwärts
unter die Erde fahre?

Darum sahe ich, daß nichts bessers
ist,
denn daß der Mensch fröhlich sei in
seiner Arbeit,

I For that which befalleth the sons of men

For that which befalleth the sons of
men befalleth beasts;
even one thing befalleth them: as the
one dieth, so dieth the other;
yea, they have all one breath;
so that a man hath no preeminence
above a beast:
for all is vanity.

All go unto one place;
all are of the dust,
and all turn to dust again.
Who knoweth the spirit of man that
goeth upward,
and the spirit of the beast that goeth
downward to the earth?

Wherefore I perceive that there is
nothing better,
than that a man should rejoice in his
own works;

denn das ist sein Teil.
Denn wer will ihn dahin bringen,
daß er sehe, was nach ihm
geschehen wird?

(Text: *Ecclesiastes* 3:19-22)

4 || Ich wandte mich

Ich wandte mich und sahe an Alle,
die Unrecht leiden unter der Sonne;
Und siehe, da waren Tränen derer,
Die Unrecht litten und hatten keinen
Tröster;
Und die ihnen Unrecht taten, waren
zu mächtig,
Daß sie keinen Tröster haben
konnten.

Da lobte ich die Toten,
Die schon gestorben waren
Mehr als die Lebendigen,
Die noch das Leben hatten;
Und der noch nicht ist, ist besser, als
alle beide,
Und des Bösen nicht inne wird,
Das unter der Sonne geschieht.

(Text: *Ecclesiastes* 4:1-3)

for that is his portion:
for who shall bring him
to see what shall be after him?

4 || So I returned

So I returned, and considered all the
oppressions
that are done under the sun:
and behold the tears of such
as were oppressed, and they had no
comforter;
and on the side of their oppressors
there was power;
but they had no comforter.

Wherefore I praised the dead which
are already dead
more than the living which are yet
alive.
Yea, better is he than both they, which
hath not yet been,
who hath not seen the evil work
that is done under the sun.

6 III O Tod, wie bitter bist du

O Tod, wie bitter bist du,
Wenn an dich gedenket ein Mensch,
Der gute Tage und genug hat
Und ohne Sorge lebet;
Und dem es wohl geht in allen
Dingen
Und noch wohl essen mag!
O Tod, wie bitter bist du.

O Tod, wie wohl tust du dem
Dürftigen,
Der da schwach und alt ist,
Der in allen Sorgen steckt,
Und nichts Bessers zu hoffen,
Noch zu erwarten hat!
O Tod, wie wohl tust du!

(Text: *Ecclesiasticus [Sirach] 41:1-2*)

6 III O Death, how bitter is the remembrance of thee

O death, how bitter
is the remembrance of thee to a man
that liveth at rest in his possessions,
unto the man that hath nothing to vex
him,
and that hath prosperity in all things:
yea, unto him that is yet able to
receive meat!
O death, how bitter
is the remembrance of thee.

O death, acceptable is thy sentence
unto the needy,
and unto him whose strength faileth,
that is now in the last age,
and is vexed with all things,
and to him that despaireth,
and hath lost patience!
O death, acceptable is thy sentence.

**8 IV Wenn ich mit Menschen- und
mit Engelszungen redete**

Wenn ich mit Menschen- und mit
Engelszungen redete,
und hätte der Liebe nicht,
so wäre ich ein tönend Erz
oder eine klingende Schelle.
Und wenn ich weissagen könnte
und wüßte alle Geheimnisse und alle
Erkenntnis
und hätte allen Glauben,
also daß ich Berge versetzte,
und hätte der Liebe nicht,
so wäre ich nichts.

Und wenn ich alle meine Habe den
Armen gäbe
und ließe meinen Leib brennen
und hätte der Liebe nicht,
so wäre mir's nichts nütze.

Wir sehen jetzt durch einen Spiegel
in einem dunkeln Worte,
dann aber von Angesicht zu
Angesichte.

**8 IV Though I speak with the tongues
of men and of angels**

Though I speak with the tongues of
men and of angels,
and have not love,
I am become as sounding brass,
or a clanging cymbal.
And though I have the gift of
prophecy,
and understand all mysteries, and all
knowledge;
and though I have all faith,
so that I could remove mountains,
and have not love,
I am nothing.

And though I bestow all my goods to
feed the poor,
and though I give my body to be
burned,
and have not love,
it profits me nothing.

For now we see in a mirror dimly;
but then face to face:

Jetzt erkenne ich's stückweise,
dann aber wird ich's erkennen,
gleich wie ich erkannt bin.
Nun aber bleibt Glaube, Hoffnung,
Liebe, diese drei:
Aber die Liebe ist die größte unter
ihnen.

(Text: *1 Corinthians* 13:1-3, 12 & 13)

now I know in part;
but then shall I know
even as also I am known.
And now abides faith, hope, love,
these three;
but the greatest of these is love.

Bible translations: King James Version
(I-III), King James 2000 (IV)

Publisher: Boosey & Hawkes (Glanert) & Universal Edition, Vienna (Berio)

Recordings: Helsinki Music Centre, Finland, 24–25 November, 2014
(Four Serious Songs) & 2–4 June, 2016 (Weites Land, Clarinet Sonata)

Executive Producer: Reijo Kilunen

Recording Producer: Seppo Siirala

Digital Editing: Seppo Siirala

Recording Engineer: Enno Mäemets, Editroom Oy, Helsinki

Final Mix and Mastering: Enno Mäemets

© & © 2017 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila

Cover painting: Otto Modersohn (1865–1943): Canal in Moorland, 1903 (Bridgeman Images)

Photos: Marco Borggreve (Olari Elts, Kari Kriikku), Monika Höfler (Michael Nagy),

Brahms-Institut an der Musikhochschule Lübeck (Johannes Brahms),

Bettina Stoess (Detlev Glanert), Universal Edition / Eric Marinitsch (Luciano Berio)

Design: Armand Alcazar

This recording was produced with support from the Finnish Music Foundation (MES)

OLARI ELTS